

Kassel'de

Mantık

Aramak

Enrique Vila-Matas

Çeviri: SALİHA NİLÜFER

♥ can
roman

ENRIQUE VILA-MATAS

KASSEL'DE
MANTIK ARAMAK

Kassel no invita a la l3gica, Enrique Vila-Matas

© 2014, Enrique Vila-Matas

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin T3rkçe yayın hakları Enrique Vila-Matas c/o MB Agencia Literaria S.L. ve AnatoliaLit Telif ve Terc3manlık Hizmetleri Ltd. Őti. aracılığıyla alınmıŐtır.

T3m hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2017, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıŐtır.

Edit3r: Emrah İmre

D3zelti: Aylin Samancı Elmasdaę, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: T3rkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Őti.

Maltepe Mah. G3m3Ősuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-07-3612-4

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAęITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ő.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750736124

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

ENRIQUE VILA-MATAS
KASSEL'DE
MANTIK ARAMAK

ROMAN

İspanyolca aslından çeviren

Saliha Nilüfer

ENRIQUE VILA-MATAS, 1948'de Barcelona'da doğdu. Gazetecilik ve hukuk öğrenimi gördükten sonra film eleştirmenliği yaptı, kısa filmler çekti. İlk romanlarını 1970'lerin başında kaleme alsa da tanınmaya başlaması 1985'te yayımladığı, romanla deneme türlerini kaynaştırdığı *Historia Abreviada de la Literatura Portátil* (Taşınabilir Edebiyatın Kısaltılmış Tarihi) sayesinde oldu. Gerçekle kurmaca arasındaki sınırı şeffaflaştırdığı, edebiyata ve edebiyatçılara göndermelerle dolu eserleri otuzdan fazla dile çevrildi. İspanyol Kraliyet Akademisi, Rómulo Gallegos, Médicis, Herralde gibi ödüllerin de aralarında bulunduğu pek çok önemli ödüle ve nişana layık görüldü.

SALIHA NİLÜFER, 1972 İstanbul doğumlu. İngilizce ve İspanyolcadan çeviri yapıyor. İlk şiirleri *kitap-lık* ve *Ludingirra*'da yayımlandı. *Sebastian Knight: Bir Endülüs Hikâyesi* adlı romanı 2006'da yayımlandı. Çevirilerinin arasında *Tuhaf Zamanlar*, *İnsanın Bir Dakikası*, *Dört Ziyafet*, *Gölgedeki Zengin* vardır.

Paula de Parma'ya

1

Bir yazar ne denli avangardsa bu sıfatla anılmaya o denli itiraz edecektir. Ama bu kimin umurunda? Aslına bakılırsa, bu cümlem kelimenin tam manasıyla bir *mcguffin* ve bunun az sonra anlatacağım şeyle de pek az ilgisi var, gerçi uzun vadede Kassel'e davet edilmem ve sonrasında bu şehre yaptığım seyahat hakkında anlatacaklarım tam da bu cümleyle ilgili desek yeridir.

Bilen bilir, *mcguffin*'in ne olduğunu açıklamanın en iyi yolu trende geçen bir anekdotu anlatmaktır: Yolcunun biri, "Tepenizde duran, bagaj rafındaki bu paketin ne olduğunu öğrenebilir miyim?" diye sorar. Diğeri yanıtlar: "Ha, bu mu? O bir *mcguffin*." Birinci yolcu bunun üzerine *mcguffin* de neyin nesi diye sorar ve diğeri: "Mcguffin Almanya'da aslan avında kullanılan bir alettir," diye açıklama yapar. Öteki, "İyi de Almanya'da aslan ne arasın?" der ve diğeri de, "O zaman oradaki de bir *mcguffin* değildir," diye yanıtlar.

Sinema tarihinin gelmiş geçmiş en şarlatanca filmi *Malta Şahini*'nde su katılmadık bir *mcguffin*'e rastlanır. John Huston'un bu filminde Malta Şövalyeleri, bir İspanyol krala bir ada karşılığında ödedikleri yontunun peşine düşmüştür. Filmin konusu buna yaslanır da, film boyunca durmadan bahsi geçen, onca gıpta edilen ve uğ-

runa cinayetler işlenen yontunun esasında hikâyenin akışını sağlayan bir gerilim ögesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Sizin de tahmin edeceğiniz üzere bir dolu *mcguffin* vardır. Bunların en meşhuru Hitchcock'un *Sapık* filmi- nin başlangıcıdır. Filmin ilk dakikalarında Janet Leigh'in gerçekleştirdiği o soygunu kim unutabilir ki... O kadar önemli görünmesine rağmen sonunda, bu soygunun olay örgüsüyle baştan sona ilgisiz olduğu anlaşılır. Öte yandan soygun filmin geri kalanını ekranın karşısında pür dikkat izlememizi sağlar.

Örneğin *Simpsonlar*'ın hemen her bölümünde *mcguffin*'lere rastlamak mümkündür, her bölümün açılışında görülen *mcguffin*'lerin ilerleyen dakikalarda cereyan eden olaylarla ya zerrece alakası yoktur ya da pek az vardır.

Benim *mcguffin*'le ilk tanışmam Pietro Germi'nin Carlo Emilio Gadda'nın bir romanından sinemaya uyarlandığı *The Facts of Murder* [Cinayet Gerçekleri] filmiyle olmuştu. Filmde Ingravallo adındaki polis komiseri elinde kahve bardaklarıyla, entrika dolu soruşturmaların arasında kaybolmuş haldeyken, asla yüzünü görme şerefine erişemediğimiz muhterem karısıyla ikide bir telefon konuşması yapmaktadır. Yoksa Ingravallo bir *mcguffin*'le mi evlidir?

Ortalıkta o kadar çok *mcguffin* var ki onlardan biri, çok değil daha geçen yıl sızdı hayatıma; bir sabah, adının María Boston olduğunu, İrlandalı McGuffin çiftinin sekreterliğini yaptığını söyleyen genç bir kadın evime telefon etti. Beni akşam yemeğine davet etmek istiyorlardı ve bana geri çeviremeyeceğim bir teklifte bulunacakları için sekreter hanım kendileriyle görüşüp tanışmaktan benim de memnun olacağım fikrindeydi.

Sözü edilen McGuffin'ler multi milyarder filan mıydı yoksa beni karanlık işlerine mi alet etmek istiyor-

lardı? İnsanı kışkırtan bu acayip telefon konuşmasına esprili bir dille böyle tepki vermiştim – anlaşılabilir birinin benimle şakalaşmaya niyeti vardı.

Normalde böyle bir telefonu ânında kapatırdım ama María Boston'un sesi hem dost canlısı hem çok hoştu ve ben de o sabah sağımdan kalkmıştım. Telefonu kapamadan biraz eğleneyim dedim ve olanlar oldu işte, fırsat bu fırsat Boston adlı genç hanım ortak tanıdıklarımızın, en iyi dostlarımın adını saymaya başladı.

Hiç zaman kaybetmeden, "McGuffin'ler sana evrenin gizemini sonsuza dek çözecek şeyi vermeyi teklif ediyor. Onlar bunu biliyor ve sana devredecekler," deyiverdi.

Şakayı sürdürüyüm bari dedim. Yoksa McGuffin'lerin asla akşam yemeğine dışarı çıkmadığından haberleri yok muydu? Yedi senedir sabah ya da öğle vakti keyfim gayet yerinde olsa da, akşam çökünce hiç sektirmeden gözümün önüne kötü kötü manzaralar, korkunç şeyler getiren kuvvetli bir iç sıkıntısından mustarıptım ve bu şartlarda dışarı çıkmamak daha hayırlıydı, bunu bilmiyorlar mıydı?

"McGuffin'lerin her şeyden haberi var," dedi Boston, gece dışarı çıkmaya pek yanaşmadığımı da biliyorlardı. Yine de evrenin sırlarını ifşa edecek bilgiye erişmek fırsatını tepip evde kalmayı tercih edeceğimi akıllarına getirmek bile istemiyorlardı. Evde kalmayı yeğlemem doğrusu ödlekliğin dik âlâsı olurdu.

Ömrüm boyunca bir yığın garip telefon aldığım olmuştur da bu, doğrusu madalyayı hak ediyordu. Üstüne üstlük, Boston'un sesi giderek daha çok cezbediyordu beni, ne olduğunu çözemediğim anılara götüren özel bir tınıyla çınliyordu, son zamanlarda zaten biraz daha güçlü ve iyimser olsam da, her sabahkine nazaran daha enerjik ve mutlu hissettiriyordu. Bana bu sırrın ifşa edileceği yemekte kendisinin de bulunup bulunmayacağını

sordum. “Evet, gelmeyi düşünüyorum, zaten McGuffin’lerin sekreteri olduğumdan, bazı yükümlülüklerim de var,” diye yanıtladı.

Dakikalar sonra iyimser halimden alabildiğine faydalanarak beni tamamen ikna etmeyi başarmıştı. “Pişman olmayacaksın,” dedi, evrenin gizemi bu kadarlık çabaya değerdirdi. “Birileri tarihi karıştırıp da bana sürpriz bir kutlama filan hazırlıyorsa diye öyle dedim, doğum günüm geçtiğimiz aydı.” “Hayır,” dedi Boston, “sürpriz McGuffin’lerin açıklayacağı şeyde gizli, beklediğin gibi bir şey değil.”

2

Böylece üç gün sonra akşam, tam saatinde randevuya gittim. İrlandalı çift değil ama o uzun boylu, simsiyah saçlı, ışıl ışıl Boston karşımdaydı; kırmızı bir elbise giymişti, yaldızlı sandaletleri vardı, hem zeki hem de zarifti. Ona bakarken içten içe hayıflanmaktan kendimi alamadım ve gençliğine has sezgilerle o da bunu, yaş konusunun içime sıkıntı saldığını, derin bir ümitsizliğe kapılmama, acı duymama neden olduğunu derhal anladı.

Elbette daha önce hiç karşılaşmamıştık. Benden en az otuz yaş küçüktü. Selamlaştıktan hemen sonra karmaşa, karışıklık, içinden çıkılmaz durum için özür diledi. Ne karışıklığından, hangi içinden çıkılmaz durumdan söz ettiğini sordum. “Görmüyor musun? Seni tuzağa düşürdüm, McGuffin diye birileri yok,” dedi. Her şeyi böyle dolambaçlı hale getirmenin, karmakarışık etmenin, onu dikkate almamı sağlamak için en iyi yol gibi geldiğini açıkladı, eksantrik bir yazar olarak ün yaptığından, beni akşam vakti evden çıkarmak gibi zorlu bir işin üste-

sinden gelmek için, abartılı bir telefonla merakımı uyardırması gerektiğini sezmişti.

Bana bir teklifte bulunacaktı ve bunu telefonla yaparsa bekledikleri yanıtı alamamaktan korktuğu için benimle yüz yüze görüşmesi gerekmişti. “İyi de ne teklifinden bahsediyorsunuz? McGuffin’lerin yapacağı tekliften başka bir şey mi bu?” diye sordum. Her şeyden önce, *Documenta 13* sergisinin düzenleyicileri Carolyn Christov-Bakargiev ve Chus Martínez’in ondan iletmesini istedikleri teklifi sunmak için yeterince zamanı olduğu için memnundu.

“O halde,” dedim, “McGuffin’ler de Carolyn ve Martínez olsa gerek.” Gülümsedi. “Tam üstüne bastın,” dedi, Kassel’deki *Documenta* sergisini daha önce duyup duymadığımı bilmek istiyordu. Evet, pek çok vesileyle ondan söz edildiğini duymuştum. Ayrıca yetmişli yıllarda kimi arkadaşlarım, fevkalade avangard eserleri gördükten sonra, oralarından nice değişimler yaşayarak geri dönmüştü. Dolayısıyla bu ve benzeri sebeplerden ötürü Kassel gençlik yıllarımdan efsanesiydi, benim için hâlâ dimdik ayakta bir efsaneydi, ayrıca yanılmıyorsam benden sonraki nesiller için de öyle olmuştu, çünkü her beş yılda bir çığır açan eserler orada toplanırdı. Kassel efsanesinin arkasında avangard efsanesi vardır.

Boston, kendi görevinin de beni *Documenta 13*’e katılmaya davet etmek olduğunu söyledi. “Gördüğün gibi, geri çeviremeyeceğin bir tekliften söz ederken yalan söylemiyordum,” diye ekledi.

Teklif beni mutlu etmişti ama bu hevesimi kendime sakladım. Birkaç saniye duraksayıp benim gibi bir yazardan böyle bir sanat sergisinde ne beklediğini sordum. Bildiğim kadarıyla yazarlar Kassel’e gitmiyordu. Boston ne kadar hazırcevap olduğunu kanıtlarcasına, “Kuşlar da ölmek için Peru’ya gitmez,” diye karşılık verdi. Al sana

güzel bir *mcguffin* cümlesi daha diye düşündüm. Kısa ve kesif bir sessizlik onun konuşmaya başlamasıyla bozuldu. Boston'dan, 2012 yazının bitiminde, üç hafta boyunca sabahtan akşama kadar tüm günümü, Kassel'in dışında bulunan Dschingis Khan adlı Çin lokantasında geçirmem için bana teklifte bulunması istenmişti.

“Chingis ne?”

“Dschingis Khan.”

“Bir Çin lokantasında öyle mi?”

“Evet, orada, herkesin önünde yazarak...”

Ne zaman beni tuhaf bir şey yapayım diye tuhaf bir yere davet etseler (zaman içinde fark ettim de esasında her yer bana tuhaf geliyordu) günlük olayları kaydedirim. Bu alışkanlığım düşünülürse, bana kalırsa, bir kez daha sonunda yazıya döküleceğim bir yolculuğun başındaydım; alışkın olduğum üzere, yazdıklarımda dünyayı, son derece abartılı bir davet neticesinde gittiğim absürd bir yer gibi tarif etmek üzere, şaşkınlığımı ve askıya aldığım hayatımı da işin içine sokacaktım.

Birkaç saniye Boston'un gözünün içine baktım. Bir Çin lokantasında herkesin gözü önünde çalışmak üzere Kassel'e davet edilmemle ilgili uzun bir deneme yazmam için bunu özellikle yaptığını sandım. Gözünü kaçırdı. “Hepsi bu,” dedi, “başka bir şey yok.” Carolyn ve Chus ve tüm küratör ekibi Barcelona'daki olağan günlük faaliyetimi bir Çin lokantasında oturup aynen devam ettirmemi istiyordu. Yani tek istedikleri yazmam ve elbette lokantanın kapısından girip benimle konuşmak isteyenlerle ilişki kurmamdı, ne de olsa *Documenta 13* sergisinin konsepti ve genel tavsiyesi “karşılıklı etkileşim”di.

“Ve bu ‘numarayı’ yapacak tek yazar olacağını da düşünme,” dedi, dört-beş yazarı daha davet etmeyi planlıyorlardı; Avrupa'dan ve Amerika'dan, belki bir-iki kişi de Asya'dan...

Almanya'nın merkezinde, Avrupa'nın göbeğindeyim ve her şeyin on yıllar önce ölmüş olduğu, buz kestiği ve toprağın altında kaldığı gerçeği başka hiçbir yerde buradaki kadar bariz görünür değildi, kıtamız esaslı, affedilmez büyük hatalarına razı geldiğinden beri böyleydi.

Kassel'de tuhaf şeyler oluyor: Şehir, bilinmeyen bir mantığın önünü açan bir mantıksızlığa davet ediyor bizi. "Sanat hayat gibi gelip geçerken" geride bir satır, bir ezgi, hafızamızda yer eden, kişiliğimizin parçasını oluşturan imgeler bırakıyor. Çivisi çıkmış bir dünyada, sanatın öldüğüne hükmeden uğursuz seslerin aksine, Enrique Vila-Matas hâlâ sanatla zincirleme reaksiyonlar yaratılabileceğine dair umudunu koruyor.

Kassel'de Mantık Aramak'ta Vila-Matas, avangardla ilişkisini ve Documenta etkinliğine katılımını alışılmadık bir kurmacaya dönüştürüyor. Sayfaların arasından ince bir mizahla seslenen, mantık kurmak üzere mantıksıza davet eden, Dalí'den Nietzsche'ye, o bildiğimiz işbirlikçiler korusu aslında.

ISBN: 978-975-07-3612-4

9 789750 736124

 can

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi